

Posudek školitele na bakalářskou práci Ondřeje Kvapila „Vývoj úmrtnosti v Subsaharské Africe v období 1990–2009“

Předkládaná práce si klade za cíl analyzovat vývoj úmrtnosti v Subsaharské Africe v období let 1990–2009 a identifikovat rozdíly mezi vybranými státy. Vybráno bylo celkem osm států Subsaharské Afriky, které byly rozděleny do dvou skupin podle míry zasažení infekcí HIV/AIDS. Stanovený cíl je naplňován prostřednictvím dvou vytyčených předpokladů, které jsou v práci ověřovány – 1) že je možné očekávat rozdíly v intenzitě úmrtnosti ve vybraných státech, přičemž nejnižší intenzita úmrtnosti by se měla přesouvat do nižších věků, a 2) že průběh specifických měr úmrtnosti se bude výrazněji odlišovat ve státech zasažených epidemií HIV/AIDS.

Specifické míry úmrtnosti jsou v práci počítány za období let 1995–2000, 2000–2005 a 2005–2010. Je však třeba upozornit, že takto zapsané časové intervaly neodpovídají 5letým obdobím, jak je v textu uvedeno (resp. je vysvětleno časové vymezení počtu zemřelých, nikoli však středních stavů). Z popisu v úvodní části pak není zcela jasné, jak bude dále „*struktura úmrtnosti podle příčin porovnáována pomocí standardizované míry úmrtnosti*“ (str. 15), navíc vzorec standardizované míry úmrtnosti je na str. 15 uveden nepřesně. Obecně zápisy vzorců jsou v práci často ne zcela korektní, mnohdy chybí uvedení indexů značících např. věkové skupiny, nebo naopak při jejich uvedení nejsou často vysvětleny.

Po stručné druhé kapitole věnované krátkému popisu vybraných charakteristik analyzovaných zemí a také problematice epidemie HIV/AIDS autor přistupuje ke kapitole třetí, zaměřené na zhodnocení celkové úrovně úmrtnosti. Za tímto účelem je využíván ukazatel naděje dožití při narození a následně příspěvky k jeho změně mezi vybranými obdobími. Autor však v této části, stejně jako na mnoha jiných místech práce, zůstává převážně u stručného a strohého popisu získaných výsledků pro jednotlivé země bez snahy o nalezení obecnějších tendencí nebo důvodů vedoucích k popsánému vývoji. V další části jsou pak využívány specifické míry úmrtnosti a dopočítán index mužské nadúmrtosti – ten je však komentován ještě stručněji než předchozí části.

Následující kapitola se zabývá samostatně analýzou úmrtnosti dětské složky populace a zmiňuje i možnosti naplnění některých Rozvojových cílů tisíciletí – ty však až do té doby nejsou nikde v textu popsány. Celkově je tato část opět spíše popisná a představuje několik základních údajů převzatých z dostupných databází. V podobném duchu se nese i kapitola pátá, která se stručně zabývá rozdíly mezi vybranými zeměmi z hlediska příčin smrti. Porovnává jen 4 státy, z toho dva z oblasti mimo Subsaharskou Afriku (Egypt a Česko). Srovnávána je prostá struktura zemřelých podle příčin smrti za vybrané roky. V samotném závěru jsou pak za dvě země doplněny specifické míry úmrtnosti podle vybraných skupin příčin smrti.

Jak vyplývá již z uvedeného, autor se v práci nepouští do složitějších nebo detailnějších analýz, ani se nepokouší o doplnění širšího kontextu uváděných faktů a neklade si otázky o důvodech nalezených trendů a specifíků. Největším přínosem práce tak tedy zůstává zpracování přehledu nejdůležitějších relevantních datových zdrojů i odborných publikací a prezentace základní demografické analýzy na úrovni standardizovaných a specifických měr úmrtnosti a výpočtu příspěvků ke změně naděje dožití. Je třeba zmínit, že zvolené téma je zatíženo náročností získávání jak datových tak odborných zdrojů, s čímž se však autor relativně dobře vypořádal. Rezervy práce lze tedy najít spíše na straně interpretace výsledků a také jejich vzájemného provázání. Bohužel mnohé nedostatky se objevují i z hlediska formální stránky práce – jedná se např. o chybné číslování kapitol v obsahu nebo nejednotné zarovnání čísel stránek seznamů tabulek a obrázků, již uvedené nepřesné uvádění vzorců s častou absencí upřesňujících indexů nebo jejich popisu, dále pak občasná navzájem si odporující tvrzení (např. str. 16: „*Byly totiž vybrány*

státy, pro které byly údaje pro sestavení úmrtnostních tabulek dostupné z více zdrojů.“ vs. „*V případě Mauriciu se jediným zdrojem dat použitým k sestavení úmrtnostních tabulek stala běžná registrace...*“), chybějící slova ve větách nebo nepřesné uvádění zdrojů (např. u Tab. 1 jsou údaje vztahující se k roku 2010 citovány ze zdroje datovaného k roku 2009, chybějící uvádění roků vydání původního zdroje v sekundárních citacích). U prezentovaných tabulek pak často chybí jednotky nebo v jejich názvech nejsou správně uváděna období, za která jsou prezentována data. Autor také ne vždy optimálně volil typy použitých grafů nebo v nich používal příliš mnoho čar, což snižuje jejich přehlednost. U grafů 8a–8h není jasné proč je tlustá vodorovná černá čára umístěna pod hodnotu 1. Bylo by ještě možné zmínit některé další nedostatky spíše formální nebo typografické povahy.

Je však třeba uvést především to, že mnohé ze zmíněných slabých stránek lze považovat i za důsledek naprosté absence konzultací předkládané práce nebo nezohlednění některých doporučení v počátcích její přípravy. Lze tedy říci, že autor práci vytvořil samostatně a tím i doložil schopnost zpracování základní demografické analýzy včetně získání nezbytných datových zdrojů i odborné literatury. Navzdory uvedeným nedostatkům se domnívám, že autor prokázal znalosti požadované od absolventa bakalářského studia a proto doporučuji přijmout bakalářskou práci Ondřeje Kvapila „Vývoj úmrtnosti v Subsaharské Africe v období 1990–2009“ k obhajobě.

V Praze dne 12. června 2012

Mgr. Klára Hulíková Tesárková
školitel